

Anna Lebet-Minakowska
Muzeum Narodowe w Krakowie
ORCID: 0000-0003-4991-0542

**„W PRZYSZŁYM ROKU W JEROZOLIMIE”.
WIZJA MIASTA NA PRZYKŁADZIE ZABYTEKÓW
ZE ZBIORÓW MUZEUM NARODOWEGO W KRAKOWIE
I KRAKOWSKICH SYNAGOG**

„W przyszłym roku w Jerozolimie” – takie życzenia składali sobie Żydzi w Polsce podczas święta Pesach, tą sentencją się pozdrawiali, te słowa towarzyszyły im w synagodze i podczas sederowej uczty. Tą nadzieją żyli, życząc sobie, aby powrót do Jerozolimy, świętego miasta, nastąpił w ciągu najbliższego roku. Ale nie tylko czytając i patrząc na ilustracje paschalnej hagady, wyobrażali sobie, wraz z autorem obrazów, wygląd świętego miasta. Ilustracje w hagadach zazwyczaj odzwierciedlały wygląd miasta zgodny z obowiązującym w danym czasie stylem w sztuce, zazwyczaj były to obrazy mniej lub bardziej zgodne z realnym widokiem miasta. Często artystyczne wizje, bardziej zbliżone do wizji idealnej Niebiańskiej Jerozolimy niż faktycznym wyglądem miasta. Jednak myśl o mieście, w tym o najważniejszym miejscu tego miasta, Świątyni, towarzyszyła Żydom w diasporze w każdy szabat i święta, gdy patrzyli na Aron ha kodesz, szafkę w której przechowywano zwoje Tory, na drewniany strop głównej sali modlitewnej synagogi, gdy oglądali malowidła przedstawiające panoramę Jerozolimy umieszczoną wśród innych obrazów, ukazujących ważne miejsca kultu i istotne zdarzenia z historii Izraela. Wizualizacja miejsca miała cały czas podsycać myśl o Świętym Mieście – Jerozolimie, być nie tyle przeżyciem estetycznym, co duchowym, dewocyjnym i ideowym przypomnieniem obiecanego i wyznaczonego przez Boga świętego miejsca kultu.

W samym wyglądzie synagogi znajdujemy odzwierciedlenie Świątyni Jerozolimskiej powtarzające jej układ także i wśród obiektów kultu i paramentów: parochetów, kaporetów i sziwiti, oraz akcesoriów w tym drobnej plastyki: plakiet do zawieszania na zwoje Tory (tas), lampek chanukowych, pierścieni zaślubinowych.

Wizerunki Jerozolimy, realne i nierealne znajdujemy w zbiorach grafiki i malarstwa Muzeum Narodowego w Krakowie, a miniaturowe kopie czy odwzorowania poszczególnych budowli wśród przedmiotów rzemiosła w zbiorach działów Rzemiosła Artystycznego i Kultury Materialnej.

Można wśród tych przedmiotów rozróżnić dwie grupy: 1) o konotacjach chrześcijańskich oraz 2) przedmioty ściśle związane z tradycją żydowską, przy czym celowo pominięte zostały relikwiarze i przedmioty ściśle związane z kultem i prywatną dewocją.

Do ciekawszych przedmiotów, zaliczanych do grupy pierwszej, przywiezionych do Europy z „Ziemi Świętej”, jako pamiątka ze specyficznego charakteru podróży, zwanej „Grand Tour”, należy miniatura Grobu Bożego wykonana z ciemnego drewna inkrustowana kością i macicą perłową (aneks 1). Miniaturka należy zapewne do grupy zabytków produkowanych masowo przez lokalnych rzemieślników i sprzedawanych pielgrzymom lub zwiedzającym przez przekupniów w rejonie Bazyliki Grobu Bożego lub w okolicznych sklepikach. Jest dość wiernym odzwierciedleniem wyglądu anastasis Grobu Pańskiego, wraz z charakterystycznym wydłużonym wejściem prowadzącym do płyty, na której, zgodnie z tradycją chrześcijańską został pochowany Zbawiciel oraz wzniesionej w pionie tumby osłaniającej miejsce od góry.

W zbiorach znajduje się też obraz Abrahama Neumana¹ z roku 1927, przedstawiający wejście od strony dziedzińca do bazyliki Grobu Bożego (aneks 2). Obraz utrzymany jest w stylu pejzaży i ciepłej kolorystyki charakterystycznej dla malarstwa mistrza i nauczyciela Naumana, Jana Stanisławskiego, wejście do bazyliki jest nieco rozmyte, bogato oświetlone promieniami słońca. Z żółtymi barwami oświetlonej słońcem bazyliki kontrastuje niebieska barwa bezchmurnego nieba.

Abstrakcyjny widok Jerozolimy, prezentuje rysunek węglem Izaaka Celnikiera². Trudno się w nim dopatrzyć widoku świętego miasta, ale mając świadomo-

¹ Abraham Neuman (ur. 6 lutego 1873 r. w Sierpcu, zm. 4 czerwca 1942 r. w Krakowie), grafik i malarz pochodzenia żydowskiego. Studiował na Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie pod kierunkiem Jacka Malczewskiego, Leona Wyczółkowskiego i Jana Stanisławskiego oraz w Académie Julian w Paryżu, gdzie wprawiał się kopiowaniem obrazów w Luwrze. Po studiach paryskich odwiedził Anglię, Belgię, Holandię i Niemcy. Po powrocie do kraju zamieszkał początkowo w Krakowie, a następnie w Zakopanem. Podczas swoich licznych podróży był dwukrotnie w Palestynie, gdzie w roku 1904 i w latach 1926–1927 wykładał w Akademii Sztuk Pięknych i Wzornictwa Besaleel w Jerozolimie. Obraz powstał w roku 1927, podczas jego drugiego pobytu w Jerozolimie. Po powrocie do Polski mieszkał w Krakowie, gdzie w roku 1942 przebywał w getcie, 4 czerwca 1942 roku, podczas kolejnego etapu likwidacji getta i transportu do obozu zagłady w Bełżcu został zastrzelony przez Niemców na rogu ulic Dąbrówki i Janowa Wola.

² Izaak Celnikier (ur. 8 maja 1923 r. w Warszawie, zm. 11 listopada 2011 r. w Paryżu) malarz, rysownik i grafik pochodzenia żydowskiego, w czasie II wojny światowej więzień gett żydowskich w okupowanej Polsce i obozów koncentracyjnych w: Sztutowie (Stutthof), Birkenau (Auschwitz II i Auschwitz III), Mauthausen, Sachsenhausen i Flossenbürgu. Między 1946 a 1951 rokiem studiował w Wyższej Szkole Sztuk Stosowanych w Pradze pod kierunkiem Emila Filli. W latach 60. XX wieku przebywał w Jerozolimie, gdzie powstał szereg rysunków i obrazów przedstawiających widoki Jerozolimy.

mość, że jest to miasto położone na wzgórzach, w kreskach dopatrzeć się można wzniesień, a w zarysach budowli Kopyły Skały na wzgórzu Moria, posadowionej w miejscu, gdzie wznosiła się Świątynia Jerozolimska i wież Konkatedry Najświętszego Imienia Jezus³ w katolickiej części starej Jerozolimy. Kościół poza bazyliką Grobu Bożego jest drugą co do rangi świątynią łacińskiego patriarchy Jerozolimy.

Zupełnie odmienny w stylu wizerunek Jerozolimy znajdujemy wśród licznych wizerunków miejsc znaczących dla Żydów we wnętrzu synagogi Kupa, znajdującej się w Krakowie, przy ul. Miodowej Synagoga została wzniesiona w wieku XVII, z funduszy gminy, pochodzących głównie z datków rzemieślników i drobnych kupców i użytkowana była przez najbiedniejszych członków gminy. Od tego czasu była wielokrotnie przebudowywana i dekorowana. Około roku 1925 na drewnianym stropie głównej sali modlitwowej namalowane zostały widoki Jerozolimy, Tyberiady, brama Jaffy w Jerozolimie, panorama Hebronu i Hajfy, oraz Dąb Mamre, Ściana Płaczu i potop. Wizerunki zawarte w panelach ujętych w geometryczne ramy, są zaopatrzone adekwatnymi opisami w języku hebrajskim. Pomiędzy nimi na stropie umieszczone są też liczne instrumenty muzyczne używane w Świątyni Jerozolimskiej okolone różnorodnymi, dekoracyjnymi motywami geometrycznymi. Podczas prac konserwatorskich pod obecną dekoracją odkryto fragmenty wcześniejszych malowideł pochodzących z XVII, XVIII oraz XIX wieku. Obrazy są płaskie, sztapnowe, typowe dla ściennych dekoracji malarskich pierwszej ćwierci XX wieku. Artysta, który je wytworzył wykazał się słabym warszatem malarskim, brak w nich głębi i iluzji, przypominają bardziej rysunki niewprawnego dziecka lub amatora niż biegłego w malarstwie, wykształconego artysty.

Wracając do przeglądu obiektów znajdujących się w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie, wspomnieć należy o planie Bazyliki Grobu Bożego, nieznanego autora (aneks 6), planowi miejsca świętego towarzyszy bogaty opis. Poszczególne punkty są oznaczone cyframi do których odnośniki są umieszczone na marginesach. Centralnie, w plan wkomponowany jest rysunek anastasis Grobu Bożego. Miedzioryt był typowym drukiem ulotnym kolportowanym jako „przewodnik” dla pielgrzymów odwiedzających bazylikę.

Przykładem nietypowego, ale bardzo specyficznego odzwierciedlenia świętego miasta, są wizerunki Niebiańskiej Jerozolimy, jako apokaliptycznej wizji raj⁴. Grafiki takie były nie tylko odpowiedzią na zapotrzebowanie pątników i zwiedzających, podążających śladami świętych miejsc związanych z męką i śmiercią Chrystusa, swoistymi przewodnikami, ale także cennymi pamiątkami

³ Konkatedra Najświętszego Imienia Jezus została konsekrowana w roku 1872, należy do kompleksu siedziby patriarchatu na terenie Starej Jerozolimy, w okolicy tzw. Bramy Nowej, na północ od Bramy Jafy.

⁴ S. Kobielus, *Niebiańska Jerozolima. Od sacrum miejsca do sacrum modelu*, Warszawa 1989.

z podróży. Wizja chrześcijańskiej Jerozolimy, choć nieco odzwierciedla realny wygląd miasta, głównie jednak jest odzwierciedleniem wizji opisanej w Apokalipsie św. Jana⁵. Grafika przedstawia drogę prowadzącą do bram Niebiańskiej Jerozolimy i wstępujących po nich szeregach pątników, oblubińców Baranka, inną drogą do czeluści piekielnych zstępują potężni bogacze (aneks 7).

Ilustracje do hagad należy również zaliczyć do tej grupy. Przedstawiają one zazwyczaj wyimaginowany wygląd Świątyni Jerozolimskiej, która w zależności od panującej konwencji malarskiej lub wyobraźni autora przypominała jakąś znaną w Europie budowlę świątynną, niektóre jednak inspirowane są wyglądem Kopuły Skały (aneks 31–32).

Nieco bardziej realistyczny wygląd Jerozolimy znajdujemy na grafice autorstwa Piotra Norblina „Ecce Homo”, ukazującej scenę z wystawieniem Chrystusa na pokaz tłumowi, po ubiczowaniu. Scena ta miała się odbywać w Twierdzy Antonia na kamiennym tarasie zwanym Lithostrotos. Miejsce to dzisiaj identyfikowane jest z położeniem kościoła Ecce Homo i znajdującego się obok konwentu Sióstr Notre Dame de Sion⁶ (Zgromadzenie Sióstr Matki Bożej Syjonu), przy drodze krzyżowej, w Starej Jerozolimie. Sam kościół jest też jedną ze stacji na prowadzącej przez miasto Via Dolorosa – Drodze Krzyżowej. Wspomniane Lithostrotos częściowo znajduje się w obrębie wspomnianego konwentu, a częściowo w obrębie kościoła i klasztoru Franciszkanów, przy tej samej ulicy. Norblin przedstawił na nim Jerozolimę zgodną z przyjętymi w jego czasach wyobrażeniami, w konwencji antycznej, budowle i zarysy murów ozdobione są antycznymi posągami bóstw rzymskich, a tron namiestnika przykryty jest baldachimem i osłonięty bogatą tkaniną (aneks 8).

Grafika XIX-wieczna nieznanego autorstwa ukazuje widok na mury Jerozolimy od strony wzgórza Moria wraz z charakterystyczną zabudową, wieżyczkami minaretów i kopułami meczetów. Widok utrzymany jest w sielskiej konwencji, poprzez ukazanie na pierwszym planie pasterzy i poganiaczy wielbłądów wraz z niewielką karawaną (aneks 9).

Zespół fotografii widoków Jerozolimy autorstwa Erwina Schenkelbacha⁷ z roku 1929 ukazuje nam realistyczne widoki i sceny uliczne świętego miasta (aneks 10–26). Znajdujemy wśród nich zarówno fragmenty zabudowy i wyglądu starego miasta, pejzaże i sceny z życia codziennego, mniszkę przygotowującą świeczniki do cerkwi, czyszciciela ulic, pranie rozwieszane w tle świątyni, osiołka w ogrodzie oliwnym.

⁵ *Biblia Tysiąclecia*, Apokalipsa 21, 1–27.

⁶ <https://sion.pl/rodzina-matki-bozej-z-syjonu/> [dostęp: 1.12.2021].

⁷ Erwin Schenkelbach – urodził się w Drohobyczu w 1929 roku. Studiował na Politechnice Warszawskiej. Fotografiją zaczął się zajmować pod wpływem swojego ojca, który był jego pierwszym nauczycielem, ale zawodowo zaczął się nią zajmować dopiero w latach 70. XX wieku. W 1963 roku wyemigrował do Izraela, gdzie mieszka do dzisiaj.

Do całkiem innej grupy należy zaliczyć przedmioty i ilustracje przedstawiające sprzęty używane w świątyni, wyobrażenia samej świątyni lub nawiązujące bezpośrednio do Przybytku – Świętego Świętych⁸. Grafiki z takimi przedstawieniami zazwyczaj są ilustracjami sporządzonymi specjalnie do umieszczenia na kartach Biblii (aneks 33).

Bogato w zbiorach reprezentowane jest rzemiosło artystyczne nawiązujące ideowo do wyglądu Świątyni Jerozolimskiej. Znaczną część stanowią tu przedmioty liturgiczne, paramenty związane z wystrojem synagogi. Zasłony ołtarzowe skomponowane z dwóch kolumn flankujących wewnętrzną część zwaną lustrem, powtarzają układ wejścia do Przybytku, oddzielonego od pozostałej części świątyni bogato haftowaną zasłoną⁹, a dwie kolumny po bokach to opisane w Biblii Jahim i Boaz, które flankowały wejście. Podobny układ zachowany został na przedmiotach bezpośrednio związanych z Torą, plakietach zwanych *tas*¹⁰, zawieszanych na zwojach Pięcioksięgu Mojżeszowego. Umieszczone na nich pierwsze słowa *parszy*¹¹, wskazywały na kolejność czytania zwoju, a bogate zdobienia poza funkcją dekoracyjną miały przywoływać skojarzenia związane ze Świątynią Jerozolimską, jej wyglądem, wyposażeniem i sprawowanym kultem.

Do takich zabytków należy pochodząca z wyposażenia synagogi w Wysokim Litewskim szafa służąca do przechowywania zwojów Tory. Jej charakterystyczna konstrukcja, złożona z ażurowych drzwiczek z dekoracją roślinną, i dwóch stojących po ich bokach kolumn, nawiązuje wyglądem do wejścia do Świątyni Jerozolimskiej. Symboliczna jest umieszczona na drzwiach dekoracja roślinna w formie łodygi kwiatowej, na której siedzą dwa ptaki, wyrastającej z dzbana. Zgodnie z tradycją chasydzką dusze błogosławionej pamięci zmarłych, czekając na sąd ostateczny, przebywają w Raju w postaci ptaków. Mięsista gałąź wyrastająca z naczynia z wodą, nawiązuje do rajskiego Drzewa Życia, z jakim utożsamiana jest Tora (aneks 37).

Dekoracja *sziwiti*¹², znajdującego się w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie ilustruje kolejny przykład posłużenia się wyglądem Świątyni Jerozolimskiej do przekazania informacji o miejscu świętym. Podobną w wymowie formę ma aplikowane koronką *sziwiti*, uszyte z kremowej tkaniny jedwabnej,

⁸ E. Bergman, Z. Borzymińska, *Święte Świętych, Słownik*, s. 679–670.

⁹ „Zrobisz też zasłonę z fioletowej i czerwonej purpury, z karmazynu i ze skręconego bisioru, z cherubami wyhaftowanymi przez biegłego tkacza. I zawieszisz ją na czterech słupach z drzewa akacjowego pokrytych złotem. Haczyki do zasłony będą ze złota, a cztery podstawy ze srebra. Powieszisz zaś zasłonę na kółkach i umieścisz wewnątrz poza zasłoną Arkę Świadectwa, i będzie oddzielała zasłona [Miejsce] Święte od Najświętszego”. Księga Wyjścia 26, 31–33.

¹⁰ M. Sieramska, *Tarcza na Torę, Słownik*, s. 695–696.

¹¹ Fragment Tory przeznaczony do czytania w konkretny dzień w synagodze.

¹² M. Sieramska, *Sziwiti, Słownik*, s. 633.

flankowane po bokach dwoma pasmami koronki w technice *szpanier arbajt*¹³, środkowe „lustro”, jak inne przedmioty synagogalne imituje wygląd Świątyni Jerozolimskiej (aneks 39).

Podobną konstrukcję znajdujemy na tkaninach liturgicznych używanych w synagodze, zasłonach zwanych parochet. Dekoracja parochetu nie była przypadkowa, ale miała duże znaczenie symboliczne. Sama kompozycja – centralnie umieszczone lustro pomiędzy dwoma kolumnami – przypomina konstrukcję bramy. Motyw ten nawiązuje bezpośrednio do wyglądu Świątyni Jerozolimskiej, do której prowadziły kolejne dziedzińce oddzielone bramami: Piękną, Nikanora i Wielką, flankowanymi kolumnami (aneks 35), a Tablice Przykazań otrzymane przez Mojżesza na górze Synaj, stanowiące wyposażenie Arki Przymierza, znajdujemy na pokrowcach nakładanych na zwoje Tory, zwane *meil* (aneks 36).

W liturgii domowej o wyglądzie Świątyni Jerozolimskiej przypominały niektóre chanukije – świeczniki, na których światła rozpalano w święto Chanuki. Wśród nich znajdują się takie, w których dekoracji widzimy otwartą bramę Świątyni, dwie kolumny: Jachin i Boaz umieszczone na jej terenie, i menorę siedmioramienną, świecznik rozpalany przez kapłanów w Świątyni (aneks 34).

Miniaturowe wizerunki Przybytku Świątyni Jerozolimskiej znajdujemy także na chorągiewkach używanych podczas święta Simchat Tora. Drukowane szpalty chorągiewek, wytwarzane były masowo, powtarzając schematyczne wzory i symboliczne przedstawienia: zwoje Tory, lwy z pokolenia Judy, procesje ze świętymi zwojami, sceny biblijne i schematyczne wejście do Świątyni Jerozolimskiej (aneks 41). Pocięte na prostokąty chorągiewki osadzone były na drzewcach, na których końcach zatknięte było jabłko i świeca. Z takim wyposażeniem udawano się do synagogi w święto Radości Tory – Simchat Tora¹⁴, z radosną procesją obnosząc święte zwoje.

Niezwykle ciekawym zabytkiem, nawiązującym do przedmiotów używanych w Świątyni Jerozolimskiej, w tym przypadku ołtarza ofiary kadzenia, opisanym w Biblii, a wykonanym według instrukcji samego Boga, jest tzw. „szekel zgorzelecki”. Odlany w srebrze medal jest imitacją monety o nominale 1 szekla, będącej oficjalnym środkiem płatniczym i bitej w latach 66–70 n.e., w trakcie wojny z Rzymem. Po upadku powstania, zburzeniu Jerozolimy i Świątyni Jerozolimskiej moneta ta początkowo traktowana była jak relikwia, aby z czasem doczekać się licznych naśladownictw. Tego typu medale – pamiątki przywożone z Ziemi Świętej i traktowane jak relikwie, pod nazwą „srebrników Judaszowych”, używane były zapewne jako talizmany. Ze względu na trudność dotarcia

¹³ A. Lebet-Minakowska, *The „Szpanier Arbajt” Technique*, [w:] *Jewish artists and Central-Eastern Europe. Art Centers – Identity – Heritage from the 19th century to the Second World War*, Warszawa 2010–2011, s. 105–111.

¹⁴ M. Bendowska, *Simchat Tora*, *Słownik*, s. 534.

do Ziemi Świętej i niebezpieczeństwa takiej podróży, produkowane były na terenie Europy, w miejscach gdzie powstawała „mała Jerozolima” miejsca kultu, kopie znaczących obiektów sakralnych związanych z Męką Pańską w Jerozolimie. Około 1550 roku takie miejsce kultu powstało w Zgorzelcu (Goerlitz) na Śląsku, i stało się jednym z głównych centrów produkcji tego typu „monet” (aneks 29), które przywożono jako pamiątki odbytej pielgrzymki do tej „miniaturowej ziemi świętej”. W zbiorach znajduje się także oryginalny szekel z roku 66 n.e. (aneks 30) oraz XIX-wieczny falsyfikat (aneks 31).

Unikatami w zbiorach są XVIII-wieczne pierścienie zaślubinowe, obrączki zwieńczone miniaturowym budynkiem, który miał być modelem „świątyni jerozolimskiej”, przypomina bardziej europejskie renesansowe konstrukcje o charakterze sakralnym (aneks 40). Wygląd pierścienia zaślubinowego, tradycyjnie nawiązywał do budowy nowego domu, który wstępując w związek małżeński, zakładali państwo młodzi.

Związane z Jerozolimą zabytki znajdujące się w kolekcji Muzeum Narodowego w Krakowie, mimo że są zbiorem przypadkowym, ilustrują różnorakie aspekty związane ze świętym miastem. Są wśród nich zarówno przedmioty kultu żydowskiego nawiązujące wyglądem do konstrukcji i wyposażenia miejsca dla Żydów najświętszego – Świątyni Jerozolimskiej, jak i pamiątki przywożone z ekskursji do Ziemi Świętej, przez podróżników i pątników. Należą do nich grafiki, mapy i miniatury budowli oraz różnorakie przedmioty przypominające o wędrówce, przy czym celowo zostały pominięte w artykule przedmioty chrześcijańskiej dewocji osobistej jak różańce, medaliki i różnorakie relikwiarze, pochodzące z terenów Palestyny, które stanowią odrębny temat do rozważań merytorycznych.

ANEKS

1.

Model rotundy Anastasis Bazyliki Grobu Pańskiego w Jerozolimie

Jerozolima, XIX wiek

tworzywo: drewno, masa perłowa

technika: łączenie stolarskie, inkrustacja, wycinanie, szlifowanie, klejenie

wymiary: głęb. 9,6 cm, wys. 8,5 cm, szer. 3,2 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-MO-1695.

2.

Grób Zbawiciela

Abraham Neuman (1875–1942)

Jerozolima, 1927

tworzywo: farba olejna, płótno

technika olejna

wymiary: wys. 84.5 cm, szer. 95.5 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK I Ib-272

Widok na otoczony wysokimi murami dziedziniec przed fasadą Bazyliki, ponad którą widoczny jest niewielki fragment kopuły z krzyżem łacińskim. Powyżej intensywnie niebieskie niebo, sygnowany: A. Neuman

bibliografia: S. Kozakowska, B. Małkiewicz, *Nowoczesne malarstwo polskie*, Cz. 2: *Malarstwo polskie od około 1890 do 1945 roku*, Kraków 1997, s. 298; *Dziedzictwo / Heritage*, red. A. Szczerski, Kraków 2017, s. 252–253.

3.

Izaak Celnikier (1923–2011)

Pejzaż z Jerozolimy

Jerozolima, 1968

tworzywo: węgiel, papier

technika: rysunek

wymiary: wys. 49,5 cm, szer. 65 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK III-r.a-16982

Rozległy widok na wzgórze poprzecinane licznymi wzniesieniami i dolinami, na wzniesieniach zarysy budowli, sygnowany: Celnikier 68

bibliografia: I. Celnikier. *Malarstwo, rysunek, grafika*, Kraków 2005, s. 131.

4.

Brama Jaffy

Synagoga Kupa, Kraków, ul. Miodowa 47

rok budowy 1643, wielokrotnie przebudowywana

Polichromia na stropie, NN, Kraków 1925.

5.

Panorama Jerozolimy

Synagoga Kupa, Kraków, ul. Miodowa 47

rok budowy 1643, wielokrotnie przebudowywana

Polichromia na stropie, NN, Kraków 1925.

6.

autor NN

Jerozolima – Bazylika Świętego Grobu

tworzywo: papier

technika: miedzioryt
wymiary: wys. 61,2 cm, szer. 72,4 cm
właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie
nr inwentarza: MNK III-ew.-25263.

7.

François Georin, (1801–1863), Pellerin druk. i wyd.

La nouvelle Jérusalem / Nowa Jerozolima

Épinal, około 1824

tworzywo: papier żeberkowy, farba drukarska, farba wodna

technika: drzeworyt wzdłużny (langowy) (kolorowany przez szablon),
akwarela

wymiary: wys. 32,2 cm, szer. 44,2 cm, papier: wys. 42,6 cm, szer. 52,6 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie, z kolekcji Edwarda Goldsteina

nr inwentarza: MNK III-ryc.-50960

Mury Nowej Jerozolimy z trzema bramami, za murem liczne budowle. Na pierwszym planie dwie drogi, po których kroczą ludzie, przez bramę z Jezusem Ukrzyżowanym pątnicy z krzyżami, drugą drogą potępieni wkraczają do piekła z demonami; napisy: La nouvelle Jérusalem; Voyez, voici la porte large [...] d'Abraham.

8.

Jan Piotr Norblin (1745–1830)

Ecce Homo

Jan Piotr Norblin,
Ecce Homo, papier,
akwaforta;
Muzeum Narodowe
w Krakowie

Polska, 1781–1789

tworzywo: papier

technika: sucha igła, akwaforta

wymiary: wys. 37,2 cm, szer. 40,6 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XV-R.-14712/1

Centralnie umieszczona scena rozgrywa się na placu otoczonym budynkami. Na wysokim podium stoi umęczony Chrystus, okazany tłumowi przez Piłata, stojącego nieco wyżej, nad nim. Plac przed podestem zapełniony jest tłumem ludzi, na pierwszym planie grupa kapłanów i faryzeuszy w strojach religijnych. W tle, na fasadzie budynku umieszczony jest tron pod baldachimem okolony zasłonami. Scena jest ilustracją z Męki Pańskiej opisaną w Ewangelii św. Jana 19, 13–16.

9.

Lemaitre, Gaucherel, Léon (1816–1886)

„Mosquée de David sur le mont Sion à Jérusalem”, karta 14 z albumu – „Palestine”

Francja, około 1850

tworzywo: papier

technika: staloryt

wymiary: wys. 14 cm, szer. 22,9 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK III-ryc.-43205/14

Na pierwszym planie grupka rozmawiających mężczyzn w turbanach, w tle kopuły meczetu i minaret na górze Syjon. Nad kompozycją pośrodku napis „Palestine”, pod kompozycją napis „Mosquée de David sur le mont Sion à Jérusalem”, sygnatura: „Lemaitre direxit”.

10.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Osiólek w gaju oliwnym* – odbitka fotograficzna (dibond)

miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)

tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)

technika: fotografia, druk

wymiary: wys. 80 cm, szer. 120 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XX-mp-1.

11.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Suszące się pranie na tle świątyni* – odbitka fotograficzna (dibond)

miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)

tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)

technika: fotografia, druk (proces)

wymiary: wys. 80 cm, szer. 120 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XX-mp-2.

12.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Czyszczący ulice o poranku* – odbitka fotograficzna (dibond)

miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)

tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)

technika: fotografia, druk (proces)

wymiary: wys. 120 cm, szer. 80 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XX-mp-3.

13.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Panorama Jerozolimy* – odbitka fotograficzna (dibond)

miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)

tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)

technika: fotografia, druk (proces)

wymiary: wys. 80 cm, szer. 120 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XX-mp-4.

14.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Ulica w Jerozolimie* – odbitka fotograficzna (dibond)

miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku]

ku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)
tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)
technika: fotografia, druk (proces)
wymiary: wys. 120 cm, szer. 80 cm
właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie
nr inwentarza: MNK XX-mp-5.

15.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Plac w Jerozolimie* – odbitka fotograficzna (dibond)
miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)
tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)
technika: fotografia, druk (proces)
wymiary: wys. 80 cm, szer. 120 cm
właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie
nr inwentarza: MNK XX-mp-6.

16.

Erwin Schenkelbach(ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Przy murach w Jerozolimie* – odbitka fotograficzna (dibond)
miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)
tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)
technika: fotografia, druk (proces)
wymiary: wys. 80 cm, szer. 120 cm
właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie
nr inwentarza: MNK XX-mp-7.

17.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Na dachu świątyni* – odbitka fotograficzna (dibond)
miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)
tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)
technika: fotografia, druk (proces)
wymiary: wys. 120 cm, szer. 80 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie
nr inwentarza: MNK XX-mp-8.

18.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Dwóch chłopców w dzielnicy ortodoksyjnej* – odbitka fotograficzna (dibond)

miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)

tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)

technika: fotografia, druk (proces)

wymiary: wys. 120 cm, szer. 80 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XX-mp-9.

19.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Zakonnica* – odbitka fotograficzna (dibond)

miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)

tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)

technika: fotografia, druk (proces)

wymiary: wys. 120 cm, szer. 80 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie.

20.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Kobieta przygotowująca świątynię do mszy* – odbitka fotograficzna (dibond)

miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)

tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)

technika: fotografia, druk (proces)

wymiary: wys. 120 cm, szer. 80 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XX-mp-11.

21.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Na schodach świątyni* – odbitka fotograficzna (dibond)
miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)
tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)
technika: fotografia, druk (proces)
wymiary: wys. 120 cm, szer. 80 cm
właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie
nr inwentarza: MNK XX-mp-12.

22.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Kobieta obserwująca modlące się* – odbitka fotograficzna (dibond)
miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15)
datowanie: 2006 (druk)
tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)
technika: fotografia, druk (proces)
wymiary: wys. 120 cm, szer. 80 cm
właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie
nr inwentarza: MNK XX-mp-13.

23.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Leżący na nagrobku mężczyzna* – odbitka fotograficzna (dibond)
miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)
tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)
technika: fotografia, druk (proces)
wymiary: wys. 80 cm, szer. 120 cm
właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie
nr inwentarza: MNK XX-mp-14.

24.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Dwoje dzieci na tle Jerozolimy* – odbitka fotograficzna (dibond)

miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)

tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)

technika: fotografia, druk (proces)

wymiary: wys. 120 cm, szer. 183 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XX-mp-15.

25.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Dziecko biegnące w stronę murów Jerozolimy* – odbitka fotograficzna (dibond)

miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)

tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium (płyta aluminiowa)

technika: fotografia, druk (proces)

wymiary: wys. 183 cm, szer. 120 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XX-mp-16.

26.

Erwin Schenkelbach (ur. 1929)

nazwa/tytuł: *Kobieta pod drzewem* – odbitka fotograficzna (dibond)

miejsce powstania: Jerozolima [miejsce powstania], Kraków [miejsce druku] (Finisz Studio, Dorota Prądyńska, ul. Łobzowska 15), 2006 (druk)

tworzywo: papier fotograficzny, tworzywo sztuczne (folia półmatowa z filtrem UV), aluminium

technika: fotografia, druk (proces)

wymiary: wys. 183 cm, szer. 120 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XX-mp-17.

27.**Czarka**

Szkoła Artystyczno-Przemysłowa „Becalel”

Jerozolima, 1912

tworzywo: blacha

technika: kucie, rytowanie

wymiary: wys. 7,3 cm, śr. 13,5 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-M-571

Carka półkolista w formie, zwężająca się ku górze, z rytymi na brzuścu i kołnierzu napisami: w centrum „Becalel (5)672” [=1912 r.]; wokół kołnierza „Niechże Bóg ci użytyczy rosy niebios i żytności ziemi, zboża i moszczu obficie. Niech ci służą narody”. (Ks. Rodzaju 27,28-29)

28.**Talerz sederowy**

Szkoła Artystyczno-Przemysłowa „Becalel”

Jerozolima, 1912

tworzywo: blacha (mosiężna)

technika: kucie, inkrustacja

wymiary: wys. 1,3 cm, śr. 29,5 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-M-572

Płaski talerz, z dekoracją geometryczną, w części środkowej i na kołnierzu napisy: na środku – „Becalel”; na kołnierzu napis „Przez siedem dni będziesz jadł praśne chleby, a w siódmym dniu będzie święto dla Pana” (Ks. Wyjścia 13,6). Dalej wokół kołnierza wypisane są nazwy z porządku wieczerzy sederowej: „Uświęcenie”, „Obmywanie (rąk gospodarza wieczerzy)”, „Spożycie jarzyn”, „Podział macy na afikomen”, „Opowieść o wyjściu z Egiptu”, „Obmycie rąk”, „Błogosławieństwo nad praśnikiem”, „Gorzkie zioła”, „Przepis Hillela”, „Wieczerza”, „Deser (afikomen)”, „Dziękczynienie po wieczerzy”, „Hymny pochwalne”, „Śpiewy końcowe”.

29.**„Szekel zgorzelecki”**

Zgorzelec, 1700–1750

tworzywo: srebro

technika: odlewanie

wymiary: śr. 2,8 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XIII-2869

Okragły medal, na awersie: kielich o owalnej podstawie i przewężonym nodusie z płomieniami i oparami dymu, na rewersie: drzewko oliwne. Napisy. Na otoku równoległe żeberka. Rant gładki. Na awersie i rewersie napisy hebrajskie: „SzekeI Israel”, „Święta Jerozolima”.

bibliografia: A. Lebet-Minakowska, *Judaika w zbiorach Muzeum XX Czar-toryskich*, „Krzysztofor” 2018, z. 34, s. 404–412.

30.

SzekeI

Judea, Jerozolima ?, 66-68

tworzywo: srebro

technika: bicie

wymiary: śr. 2,2 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK VII-A-5054

Owalna moneta, na awersie kielich z perłowym brzegiem, ponad nim data: rok czwarty, napis: „SzekeI Izrael”. Na rewersie: gałązka z trzema pąkami grana-tu, napis: „Święta Jerozolima”.

bibliografia: D. Hendin, *Guide to Biblical Coins*. Nyack 2010, wyd. 5, nr 187; Y. Meshorer, *A Treasury of Jewish Coins: From the Persian Period to Bar Kohba*, Jerusalem 2001, nr 1354.

31.

SzekeI

Europa, XX wiek

tworzywo: stop metali barwy srebrzystej

technika: odlewanie

wymiary: śr. 2,5 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK VII-V-185

Owalny medal, na awersie: fasada Świątyni Jerozolimskiej ze stołem na chleby pokładne, napis: „Jerozolima”. Na rewersie: bukiet czterech gatunków ro-szlin, zwany lulaw, złożony z palmy daktylowej, mirtu i wierzby z etrogiem po le-wej stronie, używany podczas święta Sukot, napis: „Drugi rok wolności Izraela”. Falsyfikat monety obiegowej, szkła z okresu powstania Bar Kochby (132–135).

32. Hagada na pesach

Wiedeń 1930

Filip Schlesinger, Józef Guns, przekład polski Salomon Spitzer

materiał: papier, tektura, płótno

Ilustracja z hagady paschalnej, Wiedeń 1930, papier, cynkotypia; Muzeum Narodowe w Krakowie

technika: druk na papierze z filigranem, cynkotypia siatkowa, oprawa tekturowa, płótno,

wymiary: wys. 30,3 cm, szer. 2,3 cm, s. 64, 10 tablic kolorowych

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-V-1474

Hagada książkowa, na okładce rysunek przedstawiający macę *szmura*, drukowana tytulatura w języku hebrajskim, otoczona ornamentem, na kolejnych kartach druk czcionką ozdobną z ilustracjami odnoszącymi się do tekstu, na zakończeniu dodatek z nutami.

33.

Johann Rudolf Schellenberg (1740–1806), Johann Georg Penzel (1754–1809), Carl Benjamin J.F., Schleuen Glasbach (1724–1779), Krüger, Guil. Theophile Korn, Gottfried Chodowiecki (1728–1781); Szwajcaria

Wrocław 1817 – druk

Mosquée de David sur le Mont Sion à Jérusalem w: „Manuel pour l’instruction de la jeunesse par Stoy”, karta 19 z albumu liczącego 54 karty.

materiał: papier

technika: miedzioryt

wymiary: wys. 21,7 cm, szer. 27,3 cm

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK III-ryc. 49649/19

Centralnie rycina ukazująca wygląd wnętrza i rozmieszczenie sprzętów w Świątyni Jerozolimskiej.

34.

Lampki chanukowe

Polska, I poł. XIX w.

materiał: srebro

technika: odewanie, kucie, złocenie, rytowanie, filigran

wymiary: wys. 23,5 cm, szer. 30 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1937

Pochodzi z Krakowa

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV- Z -1328;

Polska, XVII w.

materiał: mosiądz

technika: odlew, cyzelowanie

wymiary: wys. 30, 5 cm, szer. 32 cm

Zakupiona od Samuela Czosnka w roku 1936

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-M-2418;

Polska, XVIII/XIX w.

materiał: mosiądz

technika: odlew

wymiary: wys. 27,5 cm, szer. 23,5 cm

Zakup od Izaaka Ohringera w roku 1937

Pochodzi z Radymna

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-M- 2416;

Polska, XVIII/XIX w.

materiał: mosiądz

technika: odlew

wymiary: wys. 26,5 cm, szer. 30 cm

Zakup od Izaaka Ohringera w roku 1937

Pochodzi z Jarosławia

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-M-2415;

Polska, XVIII w.

materiał: mosiądz

technika: odlew

wymiary: wys. 28 cm, szer. 32 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1939

Pochodzi z Wysokiego Litewskiego

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-M-2412;

Polska, XVIII w.

materiał: brąz

technika: odlew, rytowanie, cyzelowanie

wymiary: wys. 34,2 cm, szer. 30 cm

Zakup w antykwariacie, „Salonie Antyków” Abrahama Stieglitza w Krakowie w roku 1936

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-M-2409.

35.

Parochety

Zasłona na aron (ha-)kodesz

1745 r. (?)

materiał: Fragmenty tkanin jedwabnych, koronka klockowa złota, srebrne, srebrzone i złożone metalowe: cekiny, pajетки, bajorek

technika: szycie ręczne, haft na foremkach nicią srebrną i złotą, haft na podwleczeniu: cekinami, pajetkami, bajorkiem

wymiary: dł. 181 cm, szer. 115 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1937

Pochodzi z synagogi w Międzyrzecu k. Łukowa

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XIX-4875

Parochet skonstruowany z centralnego lustra flankowanego dwiema kolumnami z tkaniny jedwabnej lansowanej nicią złotą. Głowice kolumn zszyte z kilku tkanin, haftowane.

Zasłona na aron (ha-)kodesz

Początek XIX w.

materiał: Adamaszek, brokat broszowany nićmi metalowymi i barwną przędzą jedwabną, płótno lniane, galon złoty;

technika: szycie ręczne, haft kładziony sznureczkiem złotym, aplikacja

wymiary: dł. 161 cm, szer. 146 cm

Dar Tadeusza Stryjeńskiego dla Domu Jana Matejki pod koniec XIX w. Zasłona pierwotnie była własnością synagogi w Próżanach

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

numer inwentarza: MNK XIX-4874

Prostokątna zasłona, boki z adamaszku w kolorze malinowym ze wzorem kwiatowym na tle drobnej siateczki. Lustro z brokatu w kolorze piaskowym, wzór naturalistycznych kwiatów, winnych gron i drobnych kwiatuszków z pączkami w otoczeniu łądyg i liści. Ponad lustrem napis: „Korona Tory” naszyta ze sznureczka złotego, poniżej po bokach napis z galonu złotego.

Zasłona na aron (ha-)kodesz

II poł. XIX w.

materiał: tafta, grodetur, lama broszowana, płótno lniane, koronka klockowa z nici i folii metalowej, galon złoty

technika: szycie ręczne

wymiary: dł. 142 cm, szer. 80 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1937

Pochodzi z synagogi we Włodzimierzu Wołyńskim

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

numer inwentarza: MNK XIX-4863

Prostokątna zasłona, boki z fioletowej tafty jedwabnej, u góry i na dole naszyte szerokie pasy koronki klockowej z nici złotych, z motywami girlandy z liśćmi i kwiatami. Lustro z brokatu w drobny, łuskowaty wzór wypełniony drobnymi błękitnymi kwiatami, ujęte w dwa pasy z galonu złoto-srebrnego, na środku, bliżej góry naszyty kwadrat koronki klockowej.

Zasłona na aron (ha-)kodesz

Ok. 1811 r.

materiał: brokat, pas polski jedwabny, lama złota, płótno lniane, koronka klockowa z nici złożonych, galon

technika: szycie ręczne, aplikacja

wymiary: dł. 176 cm, szer. 101 cm

Zakup w roku 1937 w „Domu Sztuki”, antykwariacie prowadzonym przez dra Schelberga w Katowicach.

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

Numer inwentarza: MNK XIX-4860

Prostokątna zasłona z brokatu o wzorze wielkoraportowym. Lustro z pasa polskiego, dwustronnego, centralnie naszyta z galonu złotego gwiazda Dawida, po bokach symetrycznie umieszczone dwa kartusze z czarnymi orłami. Po bokach lustra dwa pasy z brokatu i szerokie pasy złotej koronki klockowej.

36.

Sukienka na Torę

Polska, I poł. XX w.

materiał: aksamit, bawełna, atłas, cekiny, kamień jubilerski syntetyczny i imitacje, bajorek

technika: szycie maszynowe, szycie ręczne, aplikacja, haft bajorkiem, haft cekinami

wymiary: wys. 66 cm, szer. 43

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

Numer inwentarza: MNK XIX-11419

Pokrowiec na zwój Tory, usztywniony zagłówek, z przodu tablice flankowane przez dwa lwy, korona ponad nimi, poniżej dwuuchy wazon z łodygami roślinnymi i kwiatem. Podszewka z białego atłasu.

37.

Szafa do przechowywania zwojów Tory

Polska, koniec XVIII – początek XIX w.

materiał: drewno sosnowe, modrzewiowe, lipowe

technika: stolarstwo, rzeźbienie i wycinanie ażurowe, polichromowanie, złocenie, srebrzenie

wymiary: wys. 117 cm, szer. 80 cm, gł. 54 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1939

Pochodzi z synagogi w Wysokim Litewskim k. Brześcia

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV Sp-527

Szafa z drzwiami jednoskrzydłowymi, wycinanymi ażurowo, rzeźbionymi, malowanymi; centralnie łodyga wyrastająca z dzbana, po bokach dwa ptaki, flankowana rzeźbionymi ażurowo i malowanymi kolumnami.

38.

Plakiety na Torę

Tas

Polska, Śląsk, II poł. XIX w.

materiał: blacha srebrna

technika: repusowanie

wymiary: wys. 34,3 cm, szer. 25,7 cm

Spuścizna po Mieczysławie Gąseckim w roku 1949

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1308;

Tas, blacha srebrna, repusowana;
Muzeum Narodowe w Krakowie

Tas
Polska, 1810 r.
materiał: blacha srebrna
technika: repusowanie
wymiary: wys. 16,3 cm, szer. 13,5 cm
Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1938
Pochodzi z synagogi w Równem
właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie
nr inwentarza: MNK IV-Z-1307;

Tas
Polska, I poł. XIX w.
materiał: blacha srebrna
technika: repusowanie, złocenie
wymiary: wys. 20.5 cm, szer. 15 cm
Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1937
Pochodzi z synagogi we Włodzimierzu Wołyńskim
właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie
nr inwentarza: MNK IV-Z-1306;

Tas
Polska, 1803 r.
materiał: blacha
technika: rytowanie
wymiary: wys. 22 cm, szer. 14 cm

Zakup od Szymon Rabinowicza w roku 1937

Pochodzi z synagogi w Ostrowcu

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1301

Pod koroną Tablice Przykazań trzymane przez dwa lwy, pod nimi tablica z napisem w otoczeniu łądyg roślinnych.

Tas

Polska, XVIII w.

technika: repusowanie

materiał: blacha srebrna, złocona

wymiary: wys. 18 cm, szer. 13,5 cm

Zakup w „Salonie Antyków” Abrahama Stieglitza, Kraków 1936

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1300

Pod koroną, w szafie dwuskrzydłowej, z ruchomymi drzwiczkami umieszczone są miniaturowe zwoje Tory, po bokach dwa lwy.

Tas

Polska, XVIII w.

materiał: blacha srebrna, złocona

technika: repusowanie, rycie

wymiary: wys. 18.8 cm, szer. 18.2 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1937

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1299

W części górnej Tablice Przykazań podtrzymywane przez dwa gryfy, poniżej dwugłowy orzeł symbolizujący dwie natury Boga jako sędziego sprawiedliwego i miłosiernego. Po bokach dwie kolumny zwieńczone koronami, pomiędzy nimi wnęka na umieszczenie plakiety z nazwą parszy, flankowana przez dwa lwy, w otoczeniu łądyg roślin nawiązujących ideowo do Drzewa Życia w rajskim Ogrodzie.

Tas

Polska, XVIII w.

wymiary: wys. 14,8 cm, szer. 13,8 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza 1937

Pochodzi z synagogi we Włodzimierzu Wołyńskim

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1295

Tablice Przykazań, pod korona, ponad nimi dłonie w geście błogosławieństwa kapłańskiego i dzbanuszek na wodę, flankują je dwa lwy w formie trzymaczy.

Tas

Polska, XVIII w.

materiał: blacha srebrzona

technika: złocenie, puncowanie, rytowanie

wymiary: wys. 22 cm, szer. 19 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1937

Pochodzi z synagogi w Ostrowcu

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1294

W centralnym okręgu dwugłowy orzeł symbolizujący dwie natury Boga jako sędziego miłosiernego i sprawiedliwego. Po bokach dwie kolumny, ponad nimi lwy.

Tas

Polska, XVIII w.

materiał: blacha srebrna, złocenie

technika: repusowanie

wymiary: wys. 10,8 cm, szer. 9,2 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1838

Pochodzi z synagogi w Krzemienieńcu

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1290

Kartusz z napisem „szabat”, po bokach dwie kolumny spięte girlandą w formie łuku (tęczy), zwieńczone „gullami” imitującymi umieszczanymi na kolumnach Jachin i Boaz z koszami ognia. Nad kolumnami umieszczone są dwa pelikany.

Tas

Polska, XVIII wiek

Technika: puncowanie, repusowanie

materiał: blacha srebrna

wymiary: wys. 19 cm, szer. 16 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1939

Pochodzi z Brześcia nad Bugiem

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1284

Tablice Przykazań, ponad nimi kosz z kwiatami, flankują je wici roślinne i łodygi z kwiatami, u dołu dwa lwy z pokolenia Judy.

Tas

Polska, XVIII wiek

materiał: blacha srebrna

technika: repusowanie

wymiary: wys. 13,4 cm, szer. 15,5 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1939

Pochodzi z synagogi w Równem

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1283

Centralnie wnęka aron (ha-)kodesz, ze zwojami Tory wewnątrz, flankowana dwiema kolumnami, zwieńczonymi głowicami podtrzymującymi kaporet – lambrakin ideowo nawiązujący do pokrywy Arki Przymierza, znad której Bóg przemawiał do kohenów (kapłanów) w dniu święta Jom Kipur.

Tas

Polska, 1778/1779

materiał: blacha miedziana, posrebrzana

technika: repusowanie, puncowanie, srebrzenie, rycie, groszkowanie

wymiary: wys. 12,6 cm, szer. 11,6 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1939

Pochodzi z Równego

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1281

Centralny kartusz wypełniony regencyjną kratką imitującą wewnątrz owocu granatu, flankowana jest dwoma kolumnami nawiązującymi do wyglądu wejścia do Świątyni Jerozolimskiej.

Tas

Polska, II poł. XVIII w.

materiał: srebro

technika: repusowanie, puncowanie

wymiary: wys. 14 cm, szer. 10,9 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1938

Pochodzi z synagogi w Łucku

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1280

Kartusz z napisem „szabat”, flankowany dwiema kolumnami, na których umieszczone są lwy w formie trzymaczy dwuuszego naczynia z owocami umieszczonego ponad kartuszem.

Tas

August Ferdinand Gentzmer

Berlin, po 1789 r.

materiał: srebro

technika: repusowanie, puncowanie

wymiary: wys. 32,8 cm, szer. 26,5 cm

Zakup w antykwariacie, „Salonie Antyków” Abrahama Stieglitza w Krakowie, w roku 1937

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1279

Kartusz pod koroną wypełniony kratką regencyjną z rozetami w miejscach łączenia, nawiązuje symbolicznie do wnętrza owocu granatu, który zgodnie z tradycją zawiera 613 pestek przypominających o 613 przykazaniach obowiązujących Żyda. Po bokach dwie kolumny zwieńczone koronami.

Tas

Polska, 1763/1764

materiał: blacha mosiężna, srebrzona

technika: repusowanie, puncowanie, groszkowanie

wymiary: wys. 13,5 cm, szer. 11,3 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1939

Pochodzi z Równego

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1277

Centralnie arkada wsparta na dwóch kolumnach ideowo nawiązująca do wejścia do Świątyni Jerozolimskiej i kolumn Jachin i Boaz.

Tas

Polska, 1750–1751

materiał: mosiądz

technika: rycie, złocenie, srebrzenie, repusowanie, niello

wymiary: wys. 16,8 cm, szer. 13,8 cm

Zakup od Józefa Hudesa w roku 1936

Pochodzi z Gowarczowa k. Końskich (?)

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1275

Na prostokątnej tarczy plastyczne drzwiczki dwuskrzydłowe, otwierane na dwie strony, flankowane przez dwa lwy, imitujące wyobrażenie Arki Przymierza z Tablicami Przykazań.

39. Sziwiti

Sziwiti; atlas jedwabny, aplikowana koronka srebrna i złota, „szpanier arbajt”; Muzeum Narodowe w Krakowie

Polska lub Litwa, II poł. XVIII w.

materiał: drewno, blacha mosiężna

technika: stolarska, odlewanie, kucie, repusowanie, srebrzenie

wymiary: wys. 86,5 cm, szer. 45 cm, gł. 40,4 cm

Zakup w antykwariacie, „Salonie Antyków” Abrahama Stieglitza w Krakowie w roku 1938

Pochodzi z synagogi w Kopyczyńcach k. Husiatyna

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-IV-M-3120

Na drewnianej konstrukcji schodkowej obitej repusowaną blachą, na stopniach umieszczone są tuleje z profitkami do osadzenia świec. Centralnie portal z dwiema kolumnami nawiązujący do wejścia do Świątyni Jerozolimskiej, kolumn Jachin i Boaz, flankowanych wizerunkami lwów z pokolenia Judy.

Sziwiti

Polska XVIII–XIX w.

materiał: atlas, satyna bawełniana, koronka metalowa formowana z nici i folii srebrnej i złoczonej

technika: szycie ręczne, „szpanier arbajt”, aplikacja

wymiary: dł. 103 cm, szer. 71 cm

Zakup od Szymona Rabinowicza w roku 1938

Pochodzi z synagogi w Prużanach

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK XIX-4873

Centralnie umieszczona gwiazda Dawida z umieszczonymi wewnątrz tetragramem imienia Boga, ręce w geście błogosławieństwa kapłańskiego, po obu stronach kielichowate wazony z wyrastającymi łodygami z kwiatami i liśćmi. Po bokach i u dołu naszyte pasy złoto-srebrnej koronki.

Bibliografia: A. Lebet-Minakowska, *Żydzi modlący się w Jom Kipur. Na marginesie wystawy „Żydzi – Polscy”, [w:] „Ad leones”. Pamięci Marka Rostrawskiego w dziesiątą rocznicę śmierci*, Kraków 2006, s. 117–121, il. 5; *The „Szpanier Arbajt” Technique*, [w:] *Jewish artists and Central – Eastern Europe. Art Centers – Identity – Heritage from the 19th century to the Second World War*, Warszawa 2010, s. 105–111.

40.

Pierścienie zaślubinowe

Pierścień zaślubinowy

Niemcy, XVII wiek

materiał: złoto

technika: odlewanie, rycie

Dar Mariana Gorzkowskiego dla Jana Matejki w roku 1870

Obecnie w zbiorach Domu Jana Matejki

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK Z- IX-3589;

Pierścień zaślubinowy

Niemcy, XVII wiek

wymiary: wys. 3 cm, śr. 2,2 cm

materiał: złoto

technika: odlewanie, rycie

Zakup od Izzydora Judy, ze zbiorów Jakuba Judkiewicza do zbiorów Muzeum Techniczno-Przemysłowego w Krakowie w 1902 roku, przejęte do zbiorów MNK w roku 1950

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

nr inwentarza: MNK IV-Z-1959.

41.

Chorągiewki na Simchat Tora, odbitki z matrycy ołowianej, ołwioryt
Lwów, druk: Jakub Ehrenpreiss, po 1866 r.

Lwy napisy: Oto Tora, którą przedłożył Mojżesz, synom Izraela, na sztandarach: Sztandar obozu Jehudy, bordiura: Abraham raduje się radością Tory, Izaak / raduje się radością Tory / korona Tory/ Jakub raduje się w radości Tory; dolny pas: procesja z Torą – napis: Cieszcie się i radujcie radością T[ory]; w dolnych łukach: [Gdy] w namiotach będziecie siedzieć / jedzcie przyjaciele pijcie i / upajajcie się / i będziesz radował się swoim świętem / radujmy się i cieszymy tą Torą (data (5)626 – 1866); ofiara Izaaka (scena akeda – związanie), po prawej demon Samael [Samael – w tradycji żydowskiej anioł wykonujący wyroki śmierci; posiada władzę nad Piątym Niebem; jeden z siedmiu wysłanników Boga na świecie] przekazuje Sarze fałszywą informację o złożeniu w ofierze syna (scena z apokryfów) – napis: Abraham raduje się radością T[ory]. Izaak raduje się radością T[ory]; centralnie Dawid z harfą i Salomon z berłem – napisy: Dawid, Salomon, radujcie się radością Tory, u góry: korona Królestwa, Korona dobrego imienia, Korona Tory – Mojżesz. Korona kapłaństwa – Aaron; Kapłan przy ołtarzu w święto Sukot – napisy: lej wodę w święto / Święto czerpania wody, nad grającymi napis: Lewicy śpiewający i grający, Mojżesz z tablicami – napis: Mojżesz raduje się radością Tory; procesja z Torą – napis: Weselcie się i radujcie radością Tory.

właściciel: Muzeum Narodowe w Krakowie

numer inwentarza: MNK III ryc. 35481-8

Chorągiewki na święto Simchat Tora, papier, odbitka; Muzeum Narodowe w Krakowie

Chorańiewki na święto Simchat Tora, papier, odbitka;
Muzeum Narodowe w Krakowie

Chorańiewki na święto Simchat Tora, papier, odbitka;
Muzeum Narodowe w Krakowie

Bibliografia

- Celnikier I., *Malarstwo, rysunek, grafika*, Kraków 2005.
- *Dziedzictwo / Heritage*, red. A. Szczerski, Kraków 2017.
- Hendin D., *Guide to Biblical Coins*, Nyack 2010.
- *Judaika w zbiorach Muzeum XX Czartoryskich*, „Krzysztofor”, z. 34, 2018.
- Kobieliński S., *Niebiańska Jerozolima. Od sacrum miejsca do sacrum modelu*, Warszawa 1989.
- Kozakowska S., Małkiewicz B., *Nowoczesne malarstwo polskie, Cz. 2: Malarstwo polskie od około 1890 do 1945 roku*, Kraków 1997.
- Lebet-Minakowska A., *Żydzi modlący się w Jom Kipur. Na marginesie wystawy „Żydzi – Polscy”, [w:] „Ad leones”. Pamięci Marka Rostworowskiego w dziesiątą rocznicę śmierci*, Kraków 2006.
- Meshorer Y., *A Treasury of Jewish Coins: From the Persian Period to Bar Kohba*, Jerusalem 2001.
- *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*, Pallottinum, Poznań 2014.
- *Słownik = Polski Słownik judaistyczny. Dzieje. Kultura. Religia. Ludzie*, t. 1 i 2, red. R. Żebrowski, Z. Borzymińska, Warszawa 2003.
- *The „Szpanier Arbajt” Technique*, [w:] *Jewish artists and Central – Eastern Europe. Art Centers – Identity – Heritage from the 19th century to the Second World War*, Warszawa 2010.
- *Tora*, t. I. Cyłkow, Kraków 2010.
- <https://sion.pl/rodzina-matki-bozej-z-syjonu/> [dostęp 01.12.2021].

Spis zdjęć:

- Chorągiewki na święto Simchat Tora, papier, odbitka; Muzeum Narodowe w Krakowie.
- Jan Piotr Norblin, *Ecce Homo*, papier, akwaforta; Muzeum Narodowe w Krakowie.
- Sziwiti; atlas jedwabny, aplikowana koronka srebrna i złota, „szpanier arbajt”; Muzeum Narodowe w Krakowie.
- Tas, blacha srebrna, repusowana; Muzeum Narodowe w Krakowie.
- Ilustracja z hagady paschalnej, Wiedeń 1930, papier, cynkotypia; Muzeum Narodowe w Krakowie.

Anna Lebet-Minakowska
National Museum in Kraków

**“NEXT YEAR IN JERUSALEM”.
VISION OF THE CITY ON THE EXAMPLE
OF MONUMENTS FROM THE COLLECTION
OF THE NATIONAL MUSEUM IN KRAKÓW
AND KRAKOW’S SYNAGOGUES**

Summary

The collection of the National Museum in Kraków includes several objects they are thematically related to Jerusalem. These are paintings, graphics, and photographs presenting the natural panorama of the city, landmark buildings, architectural plans, and images of „heavenly Jerusalem.” The pictures painted on the walls of Krakow’s synagogues are a comparison to these objects. The most exciting paintings can be found in the Kupa synagogue in Krakow. A significant part of artistic craftsmanship refers ideologically to the appearance of holy places, especially the construction of the Temple of Jerusalem. Numerous museum collections refer to items from the temple’s furnishings. The authors of the objects discussed in the article are primarily people of Jewish origin.

Keywords: National Museum Krakow, Jerusalem, Judaica, handicrafts, graphics.